

# Studier Kritiker och Notiser.

## Literär Tidning.

N<sup>o</sup> 6.

Lördagen den 12 Februari

1842.

Samlingar af urkunder för swenskt historia \*).

Snapt hafwa för någon gren af swenskt litteratur större bemödanden blifwit använda än för samlandet och utgifwandet af vår historias urkunder. Nedan från gamla tider hafwa wi namn, som i detta hänseendet förtjena stort beröm. Den gamle Tegel war i sina historiska arbeten mycket uppmärksam på gamla handlingar och lät flera sådana ingå i sina båda monographier. Palmföld war kanske Sveriges oförtrunaste och lärdaaste samlare; men han utgaf intet: det war för honom nog att från förstörelsen hafwa frälsat en otrolig mängd dyrbarheter. Ornhjelm och Peringsköld woro slitiga affrisware af de handlingar, till hwilka de hade den friaste tillgång: de intogo deraf många i de skrifter, som af dem utgafwos, men till utgifwandet af de stora diplomatier och bullarier, som af dem woro förberedde för att icke säga fullbordade, hunno de icke. De starka handskriftsbanden stå qwar efter dem såsom wackra minnesmärken af swenskt slit och goda ledsagare för alla dem som på samma wäg efterfölja dem. Hadorph utgaf mycket i sina lagupplagor, i sina rimchronikor och andra arbeten, men är icke en så noggrann och tillförlitlig utgifware som man skulle önska det, och har desutom gjort sig skyldig till ett fel, som icke nog strängt kan anmärkas, det att hafwa förfarit de begagnade originalerne. Eric Benzelius d. y. war en säker läsare och en skarpsinnig och lycklig wäljare. Hans Monumenta hafwa ett stort värde. Ur Palmföldska samlingen utgaf Olof Cel-

sius goda stycken. För Carl 11:s historia besörjde Lönbom en rik samling. För Carl 12:s samlade i senare tider Floderus. Ryrko- och reformationshistorien erhöill wigtiga urkunder befantgjorda i U. v. Troils Samlingar. Icke långt efter honom begynte C. Adlersparre utgifwandet af de förträffliga Historiska Samlingarne. Wallqwists Ecclesiastique Samlingar äro i synnerhet för kyrkan af wigt. Fant och Lagerbring utgafwo åtfylligt af värde. Lifaledes före och bredwid dem Ekholm, Gjörmell o. a. Wid universiteten utkom mycket under Sommelii, Jhres, Fants, Knös, Lagerbrings, Porthans, Kolmodins, och i senare tider under Geijers, J. H. Schröders, E. S. Brings och andras frejdade namn. Wi kunna här icke upp-räfna, än mindre bedömma, wi kunna blott erindra om de wackra, nyttiga och berömdwårda företagen.

De hafwa blifwit fortsatta och fortsättas i wåra dagar. Främst må nämnas den mycket wackra upplagan af *Scriptores rerum Svecicarum medii ævi*. Den erhöill, såsom den borde, något understöd af staten; och att den äfwen af allmänheten omfattades med det wälwilligaste intresse, wisar den omkring 1000 namn innehållande subscribentförteckningen. Nedan påtänkt af Nordin blef werket egentligen börjad af Fant, hwilken dock icke fick upplefwa första bandets framträdande. Detta utgafs år 1818 under Lindbloms, Aurivillii, Geijers och Schröders namn. Tio år senare utkom det andra under Rosensteins, Aurivillii, Geijers och Schröders. Geijer och Schröder lära hafwa warit de egentlige arbetarne. De tvenne utkomna to-merna innehålla mycket godt, hwaraf dock det mesta förut warit bekant. Detta nämnes naturligtwis icke som ett fel; det skulle twertom warit ett fel att i en collectiupplaga af Sveriges äldre *Scriptores* icke upptaga allt, som genom sitt innehåll war berättigadt att der befomma en plats. Icke heller ligger en fö-

\*) Denna uppfats är på anmodan författad för en utländsk journal, men må såsom innehållande en öfversigt af en wiktig swenskt litteraturregren också här få en plats, ehuru det mesta af hwad den innehåller kan anses såsom bekant för swenska läsare.

rebräelse för utgifvarne deri, att de något långt utsträckt sitt medium ævum och således i samlingen låtit sådana författare ingå som Dlaus Petri och Laurentius Petri. Det är godt, att de på ett lätt åtkomligt ställe äro att tillgå, och Sweriges historieforskare måste vara tacksamme för det att de gamle skriftställarne sålunda blifwit tillgänglige. Då de dock i nämnda upplaga blifwit det, kan sättas i fråga, om icke denna också bör upptaga Johannes och Dlaus Magnus. Utminstone för den förres Historia metropolitana, som tryckt i Rom hos oss är ytterst sällsynt — ref. har i swenska och danska biblioteker blott funnat uppspana 4 exemplar — torde en plats der vara behörig. De i våra Scriptores upptagna urkunder äro i allmänhet med berömlig omsorg utgifne. Här och der saknas dock den rätta critiken, och noterna äro till en del något flygtigt bearbetade, några obetydliga, andra oriktiga. För några af urkunderna, såsom stora rimkrönikan och Dlaus Petri, hade en större apparat funnat begagnas. Den viktigaste slagpunkten är dock det långa dröjsmålet med fortsättningen. Det är nu på fjortonde året sedan andra bandet utkom, och ännu afhöres hwarken ett tredje eller någon förberedelse dertill. De ärade Utgifvarne, till hwilka ref. alltid skall önska att befinna sig i de wänkskapligaste förhållanden, må icke mistycka, att ref. härmed uttalar en mängd Swenskar och Utlänningar önskan, att arbetet icke alltför länge må vara lagdt å sido. Det som länge uppskjutes blifwer lätt till intet, och något bättre förtjenar utgifwandet af Sweriges gamla Scriptores.

Näst Scriptores står **Swenskt Diplomatarium**. För des början hafwa wi att tacka en enskilt mans, **Alex. Setons**, frifostighet, samt framl. Riksarchivarien **Piljegrens** nit och oförtrutet. Det är ämnadt att innehålla alla till Sverige i något afseende hörande diplomater, således ej blott de i Sverige eller af Swenskar utfärdade, utan också alla utländska, så widt de i något hänseende angå Sverige. Och Sverige tages mycket widsträckt, så att dit räknas så wäl de landskap, som nu äro swenska, men icke alltid varit det, som också de, hwilka någon gång tillhört Sverige, men ej nu göra det. Således skall samlingen innehålla ej blott skånska, blekingiska, halländska och bohuslänska bref utan också finska, lisländska, esthiska o. a. Hufwudkållan är den herrliga samling af originaldiplomater, som äges af Kgl. biblioteket i Stockholm; men desutom begagnas alla möjliga tryckta samlingar, hwarförutan fremmande, isynnerhet danska originalhandlingar råd-

frågas. Urkunderna meddelas, så widt se kan, i en strängt chronologisk ordning. Derigenom uppstår wisst den olägenhet, att det sammanhörande åtskiljes och det egentligt swenska sammanblandas med åtskilligt fremmande; men denna olägenhet uppwäges af betydande förmåner och kan i någon mån afhjelpas genom goda register och öfversigter. En annan ordning hade säkerligen medfört större olägenheter. Arbetet har redan lidit ett godt stycke. Piljegren hann att utgifwa två band, det senare i 2 afdelningar. Det första, som utkom 1829, går till år 1285. Des början kan icke berömmas för någon stor critik. Den upptager dels uppenbart falska documenter, dels sådana, som endast aflägsset beröra Sverige. Men under fortgången blifwer arbetet wida bättre. Och i synnerhet är det af ett utomordentligen stort värde, så widt som det återger originalurkunder. Det andra bandets 1:a afdelning utkom 1834 och den andra 1837. Härmed har arbetet kommit till år 1310 och innehåller 1772 numer. I synnerhet de sista delarne äro redigerade med stor sorgfällighet och äro till det mesta pålitliga. Riksens ständers sista anslag har gjort fortsättningen möjlig. Den utarbetas af en man, som dertill har full skicklighet, Riksantiquarien Hildebrand, och ett godt stycke af tredje bandet är redan tryckt. Man kan icke nog glädjas öfwer denna fortsättning. Något för Sweriges medeltidshistoria wigtigare arbete låter icke tänka sig. Det är upplysande för vår stat, vår kyrka, våra lagar, vår economi, vår literatur, vårt språk. Må det sålunda kunna fortgå och avslutas! Med det sista har det naturligtwis ännu widt utseende. Med hwart år ökas materialerna och andra bandets andra afdelning, en icke så swag qwart, rymmer ej mera än tio år. Snart nog skall kanske hwart år behöfwa sitt qwartband. Må denna rentas nödwändiga och i hög grad gagneliga utförlighet icke affräcka utgifware och köpare! Må det lyckas swensk ihärdighet att bringa arbetet till slut. Färdigt skall det utgöra en af vår literaturs herrligaste triumfer.

År 1816 stiftades, hufwudsakligen genom Öfverkammarherren Friherre Stjernelbs werksamhet, ett samfund, som gjorde till sitt ändamål att utgifwa handlingar hörande till scandinaviska historien. Det fick understöd af konungahuset och omfattades med intresse af en del ansedda, förmögna och kunskapsrika medborgare. År 1821 fingo des stadgar kunglig stadfästelse, konungen förklarade sig för des beskyddare, och kronprinsen blef des förste ledamot. Under de första åren

af des tillwara gic utgifwandet af des skrifter (Handlingar rörande Scandinaviens historia) mycket raskt; sedan har farten något saktat sig. Dock verkar det ännu oförtrutet. För icke så lång tid sedan har det utgifwit sitt 24:de band (Det 14:de af 2:dra serien; den första innehåller 10 band: alla starka octaver, till ett mycket måttligt pris). Samlingen innehåller bland åtskilligt mindre wigtigt mycket som är af det största wärde. För medeltiden är den mindre rik än för den nyare historien. Den innehåller dock mycket wigtiga handlingar från Sturarnes tid. Dernäst torde Gustaf Adolfs och Axel Oxenstiernas vara den bäst belysta. Handlingarne äro hämtade dels ur riksarkivet och dels ur en del enskilda samlingar, hwilka så mycket heldre stodo öppna för redactionen, som deras ägare för det mesta woro medlemmar af Sällskapet. Så länge Friherre Stjerneld lefde, war han dettas werksamaste medlem. Redaktionsgöromålen besörjdes till det hufwudsakliga af Riksarkivsekreteraren Sundel, Riksarkivarien Liljegren, Rgl. Secreteraren N. A. Granberg; för det närwarande besörjes den af Sällskapets secreterare, Riksarkivarien Hildebrand. I begynnelsen kunde man hafwa hwarjehanda att önska i affeende på det sätt, hwarpå Handlingarne utgäfwos. Icke alltid följdes originalernas orthographi, och mången gång upptogs plats genom öfwerfätningar eller moderniseringar, som woro alldeles öfwerflödiga. I de senare tiderna blef försarandet mera wetskapligt och grundligt. Samlingen kan icke umbäras af någon, som forskar i swenskt historia. Des intresse öfas genom goda efterbildningar af de i urkunderna förekommande handstylarne.

Såsom bihang till dessa Handlingar äro lemnade några intressanta stycken, nemligen ett nordiskt calendarium för medelåldern, förteckningar öfwer handskrifter i åtskilliga enskilda biblioteker (hwaribland det på Skokloster är det rikaste), och ett chronologiskt register öfwer tryckta handlingar i swenskt historia. Det sista, mycket ändamålsenligt utwisande ställena i de hundradetals böcker, der de till vår historia hörande urkunderna äro tryckta, hade den slitige C. M. Fant till författare, hwilken dock icke hann sluta det. Hans arbete stannar wid år 1429. Fortsättningen, i hög grad önskwärd, är för många år sedan löswad af Bibliothekarien och Professorens J. S. Schröder, men har ännu icke afhörts.

De hittills nämnda samlingarne äro i det hånse-

ende att anse såsom officiella, att de utgifwas af der till bemyndigade personer och hafwa undersödd af stat och regering. Äfwen enskilda personer hafwa företagit sig utgifwandet af vår historias urkunder. H. E. Statsrådet m. m. Grefwe G. Adlersparre ägde en icke obetydlig samling af äldre handlingar, d. w. s. från Gustaf Adolfs och nästföljande tider. Genom sitt eget deltagande i offentliga wärf och sitt nära förhållande till de flesta af sina utmärktaste samtida i Sverige kom han i besittning af mycket, som angick den senare tiden. Detta företog han sig att utgifwa i en samling, som han kallade Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia. Utgifwandet börjades 1830 och afslutades med nionde delen år 1833. Samlingen har sitt hufwudsakliga wärde af de handlingar, som angå regeringsförändringen 1809. Många af dessa härröra från de i händelserna deltagande personerna. För historien om denna regeringsförändring skall samlingen alltid äga den största wigt. Och äfwen annat, som den innehåller, är af intresse. Temte egentliga urkunder hafwa äfwen historiska afhandlingar deri fått plats, t. ex. charactersteckningar af konungarne Gustaf den 3:e och Carl d. 13:e samt kronprinsen Carl August. Urkundernas originaler blifwa framdeles förwarade på Lunds universitetsbibliothek, dit H. E. Grefwe Adlersparres son, Kammarherren m. m. Grefwe C. A. Adlersparre wälwilligt förärat dem tillika med åtskillig annan literär och historisk qwarlätenskap efter den i Sveriges häfder öförgätlige mannen.

På det wackra, för Swenskar och Utlänningar lika gästvänliga Löberöd äger H. E. Generalen m. m. Grefwe Jacob De la Gardie bredwid ett mycket anseeligt bibliotek och wärderika konstsamlingar (taflor af nederländska skolan och en mycket stor samling af handteckningar) handskrifter af den största betydhet. De äro ordnade i tre classer, Codices, Diplomata och Acta, hwar till kommer en fjerd, Acta privata, innehållande sådana handlingar, som angå bibliotekets nuwarande ägare. Bland codices, som äro ordnade efter wetenskaperna, finnes mångt intressant curiosum. Diplomata och Acta åtskiljas på det sätt, att de förra innehålla originala pergamentsbref, hwilka äro fördelade efter en realordning, de senare utgöras af alla slags pappershandlingar, originaler och affskrifter om hwarandra, fördelade i statistica, biographica och topographica. Den första afdelningen sönderfaller i en stor mängd underafdelningar, den andra fortgår alpha-

betifft, den tredje följer den ordning som orternas läge utwisar. Handlingarne utgöra till största delen Delagardiska släktens familjearchiv, hwilket under de 3:e sektioner, som denna familj snart tillhört Sverige, kunnat erhålla en stor betydhet. Dock lära många documenter, som tillhört den lysande Magnus Gabriel De la Gardie, hafwa antingen blifwit förstingade eller gått åt annat håll. Den närvarande ägaren har genom sina utbredda relationer, sin oförtrunhet och sin frifstighet i högst betydlig mån ökat archivet. Det är också genom hans försoj som det blifwit ordnad och satt i brukbart stiel. Dels har han sjelf derwid varit werksam och dels har han derwid begagnat den oförtrutne och i detta hänseende mycket stielige Prosten Wieselgren. Sälunda har Delagardiska archivet blifwit en både rik och lätt begagnad källa för historisk forskning. Naturligtwis lemnar det för den swenska historien de rikligaste och wigtigaste bidragen. Sina stora förtjenster om denna historia har archivets ägare ökat derigenom, att han med sällsynt frifstighet och betydlig uppoffring befostrar utgifwandet af de wigtigare urkunderna. Utgifwandet besörjes af den med archivet mycket förtrogne Wieselgren. Från 1831 hafwa 15 delar af "Delagardiska Archivet" utkommit, innehållande bredwid en mängd obetydligheter, ganska många för historien wigtiga eller åtminstone curiosa handlingar och data. I synnerhet personalhistorien och biographien är rikt utrustad, och de upplysningar, som utgifwarn derwid bifogat, äro af stor förtjenst. För öfrigt kan wisserligen mot sättet hwar på utgifwandet blifwit besörjdt åtskilligt anmärkas. Till grund har blifwit lagd antingen ingen plan eller en mycket konstig. Man har mycket swårt att orientera sig i de inwecklade och till en del mycket wilforliga indelningarne. Mycket har infommit, som icke tillhör det Delagardiska archivet. När nemligen utgifwaren i någon annan samling funnit något som för honom hade intresse, så har han deraf besörjt en afskrift, nedlagt denna i Löberödsarchivet, och ansett sig berättigad att antingen derom öfwa eller att intaga densamma i sin samling. Och hwad som är det betänkligaste: han har icke åtnöjt sig att wara utgifware; han har tillika welat wara historiefkrisware och welat wara en intressant, en piquant historiefkrisware, och sälunda har han i en samling, som blott skulle wara "Delagardiskt archiv," inlagt en stor mängd wieselgreniskt besynnerlighet, som icke wäl kläder ett arbete af detta slag. I

ett sådant arbete will man hafwa ordning, enkelhet, pålitlighet; man låter sig till och med nöja med torrhet. Man will att acterna sjelfwa stola tala, och på sin höjd åstundar man till dessa sådana upplysningar, förutan hwilka de ej kunna förstås. Det piquanta, det poetiska, det i utgifwarens filosofiska och historiska meningar egenomliga efterstänker man med båda händerna. Till skada för samlingen äro obefridligen dessa felaktigheter; men man öfwerfer dem dock gerna för det myckna förträffliga som meddelas, och hwarje wär af swenskt historia hembär för detta sin tackägelse både åt förläggare och utgifware, och önskar uppriktigt, att dessa rätt länge må låta samlingen fortgå.

Gamla familjeförhållanden hade gjort bayerska konungahuset till ägare af en stor del af de handlingar, som tillhört konung Christian d. 2:dre (Christian 2:s dotter Dorothea war gift med Fredrik, hurfurste af Pfalz, och hade bragt en stor del af sin faders papper till det pfalziska huset, hwilket, som bekant är, nu innehar den bayerska thronen). Genom det närmare förhållande, som uppstått mellan bayerska och swenska konungahuset, återkommo dessa handlingar till nordn. Den närvarande konungen af Båjern skänkte Christian d. 2:s i München befintliga archiv till wär konung. Då en del af handlingarne angingo Sverige och en del Norge, beslöt de förenade rikenas konung, att en delning skulle verkställas och att hwad som angick hwardera riket i hwarderas riksarchiv skulle förwaras. Norske professorn G. Fougner Lundh afhämtade documenterna i München år 1829 och nuwarande pastorn i Adolf Fredriks församling i Stockholm, N. J. Ekdahl, fick befallning att å Sveriges wagnar wara närvarande wid delningen. Huruwida denna stekt och hwad historiska urkunder den gifwit Sverige är obekant: så widt wi känna, är icke Hr Ekdahls löfte att derom meddela underrättelse uppfyllt. Wi weta icke en gång, om delningsarbetet är slutadt. Under tiden har Hr Ekdahl utgifwit några till samlingen hörande handlingar under titel: Christian II:s archiv. I. Handlingar rörande Severin Norrby. 1:a—3:e afdelningen. 1835—6. Ordningsnumern I wisar att flera hufwudafdelningar warit påtänkte. Om de ännu påtänkas, är obekant. De trenne hittills utkomna afdelningarne om Severin Norrby innehålla wigtig adocuments bredwid obetydligheter. Af flera tyska documenter är en swenskt, icke alltid riktig öfversättning meddelad. Hr Ekdahls wana och stielighet i att läsa gammal skrift är en borgen för ett någorlun-

da riktigt aftrykt af handlingarne. Hufvudafdelningen I lär ännu icke vara slutad. Utminstone såg ref. för omkring 3 år sedan en mängd ark, som fortsatte pagineringen i den utkomna 3:e afdelningen, och som således woro ämnade att utgöra en fjerde. Kan man icke hoppas att denna snart skall se dagen? Den war icke hämtad från det Münchenska archivet, utan dels från en registrant i Stockholms rådhusrarchiv, dels från Clai Petri "Tenkiefol" i samma archiv, och dels från riksregistraturen i swenska riksarchivet; men härigenom förlorade den icke i värde. Må den icke för länge undanhållas allmänhetens bekantskap! I den sammanfattning som tilläsventyras wänta någon utförlig och tillförlitlig underrättelse om hela det från München öfwerlemnade archivet.

För Sweriges historia hafwa hufvudsakligen inländska urkunder blifwit samlade och utgifna. Endast en literatör, den förträfflige berättaren af Sweriges historia, Professor A. Fryxell, har sökt utländska källor. Med understöd af konungen, kronprinsen och en del enskilda män i Sverige, gjorde Hr Fryxell åren 1834 och 35 en resa genom Danmark, Preussen, Polen, Sydtyskland, Belgien, Holland och Hamburg för att i der befintliga archiver och handskriftsamlingar dels i allmänhet söka upplysningar för den del af Sweriges historia, som han för det första hade att bearbeta (tiden mellan 1632 och 1700) och dels försöka, om icke de af biskoparne Johannes Magnus och Joh. Braff bortförda swenska urkunder någorstädes skulle kunna återfinnas. Det sista ändamålet af Hr Fryxells resa blef icke vunnet. Öfwerallt beswarades hans frågor efter de förlorade handlingarne med ett nej, hwars tillförlitlighet icke kunde betwiflas. Åfwen i Oliva, Warschau och Nederländerna, till hwilka ställen den resande begaf sig med några förhoppningar, woro hans efterspaningar fruktlösa. Deremot fann han åtskilligt, som i annat hänseende war honom viktigt. I synnerhet war han uppmärksam på de fremmande, i Sverige accrediterade sändebudens berättelser till deras regenter och hof. Af en mängd sådana berättelser, liksom af annat som syntes honom märkligt, skaffade han sig affskrifter, och återkom således till Sverige med god skörd. En del häraf utgaf han i "Handlingar rörande Sweriges Historia ur utrikes archiver," 3 bd, Stockholm 1836—9. Det hittills utgifna innehåller mest danska ministrars berättelser och rapporter (från 1632 till 1700); desutom ett par (mycket wiktiga) bref från k. Albrechts tid (från archivet

i Königsberg), intressanta underrättelser om Erik den 14:de och Johan den 3:e (från archiverne i Königsberg och Dresden) o. m. s. Endast det wiktigaste har utgifwaren lemnat in extenso; det andra i sammandrag. Det som blifwit meddeladt wisar, att man derwid intet förlorat. Wärdet af det som i samlingen fått en plats gör en fortsättning önskwärd.

(Forts. n. g.)

## Classisk Philologie.

Begreppsbestämning.

(Slut fr. N:o 4.)

Den föregående framställningen har wisat, att de grenar philologien under serskilda perioder utbildat, i närwarande tid samlat sig i twenne riktningar, som framhålla hwar sin bestämning på wetenskapens begrepp och slystning. Det sålunda mellan ett antingen eller swäfwande begreppet kan blott derigenom fastställas, att motsatserna uppgifwa sin ensidighet och fattas som fyllnader till hwarandra, ej som fiender. Wid närmare granskning wisar sig nemligen hwardera åsigten vara ett widhållande af sakens ena sida, och alltså en ensidighet, uppkommen af det godtyckliga försarandet, att fixera en medelpunct på någon af studiets historiskt redan gifna radier, i stället för att låta medelpuncten sjelf gifwa sig genom alla radiernas framgång och sammanslutning. Ensidigheten upphäwes, om hwardera riktningen uppger anspråket på att uteslutande vara wetenskapens ändamål. Efter sådant medgifwande å ömse sidor måste riktningarna fortgå till inbördes sammanslutning under ett tredje. De hafwa en gemensam utgångspunct i den forntid, hwars språk å ena sidan och realinnehåll å den andra ej äro att anse som hwarandra bekämpande motsatser, men som olika sidor af en och samma sak; så att studiets föremål blifwer, ej det ena blott eller det andra, men ett tredje genom båda; nemligen forntidens *λογος*, uppenbarad både i ordets frihet och i handlingens. Men uppgiften är ännu i denna form alldeles obegränsad och inrymmer i den senare bestämningen en mängd ämnen, som motwilligt underkastat sig ett sammanhang och wisa en benägenhet, att endast inom historien erkänna sig hemmastadda. För att besegra denna motwilja och finna kunskapsfältets behöriga gränser är nödwändigt, att för betraktelsen intaga en ståndpunct, der olika meningar om språkstudiers tjenlighet att hjälpa eller inleda andra wetenskaper ej undanskymma den djupare grund, hwarpå

philologien kan hwila såsom sjelfständig wetenskap och, som sådan, ej påfalla stöd af möjligen föränderliga biasfigter. Wi anmärka alltså, att philologiens hela betydelse beror på en sådan uppfattning af menniskolifwet och historien, at denna sednare begripes wara menniskoandens utvecklingsprocess, hvars i tiden redan afslutade perioder måste i medvetandet fasthållas af hwarje nation, som lefwer uti och fortplantar den i utveckling stadda culturen. Till följe af denna sats, hvars bewisning tillhör en annan wetenskap, är det en nations kulturhistoriska ställning och förhållande till en efterwerld, som bestämmer, huruvida den för denna efterwerld bör blifwa föremål för philologiskt studium, eller icke. Flera bland forntidens kulturfolk, såsom Indier, Perser, Araber, Greker, Romare kunna härwid komma i fråga; och det beror allena af deras förhållande till nutidens kultur, huruvida några af dem eller alla skola gifwa werkflighet åt den här antagna möjligheten af flera arter philologie. Swad angår Greker och Romare, om hwilka här egentligen är frågan, så äro de under den nämnda allmänna satsen inbegripna genom den obestridliga sanning, att den kulturperiod, i och för hvars utbildning de lefwat, är en så wiktig länk i den kedja, hvars sista led hålles af närwarande tid, att des förglömmade medförde omöjligheten att begripa culturen i des upphof och fortgång. Att genom dylik glömska göra sig i culturen urarfwa och draga sig undan den andliga flod, som strömmar genom tidehwarfwen, är en börjad fallenhet att beträda återvägen från menflighet till barbari. Den invändning, som här kan göras från ängmachiner och polytechniska skolor, bewisar mindre, att satsen är falsk, än att den åt wisfa håll är stötande. Det lærer tills widare icke förnekas, att den moderna culturen i sina innersta fibrer sammanhänger med den antika och slår sina rötter i classisk jord. Det kommer här ännu icke i fråga, om den classiska forntiden är i alla eller några hänseenden bättre än den närwarande; en sådan fråga framträder först senare och kan i olika hänseenden olika beswaras. Det behöfwer här ännu blott inses och medgifwas, att Antiken är något annat än nutiden, och att detta andra innehåller utgångspuncten och förutsättningen för moderna culturen i alla riktningar. Det behöfwer jemwäl inses, att en klar insigt och medweten delaktighet i en närwarande tidsbildning är frukten af ett studium, som genomträngt traditionen, återgått till des primitiva förutsättningar och upptagit det humana

arswet af förflutna tidens bemöbanden. Antiken har wäl också sin förutsättning, men är dock, med hänseende till nutiden, en primitif form och en original daning.

Men är icke den belysning historien sprider öfwer forntiden tillräcklig för uppfyllandet af ofwannämnda behof, eller med andra ord, är icke den plats philologien såsom wetenskap will göra anspråk på, redan intagen af historien? Swaret på denna fråga skall wisfa, att philologien, ehuru i grunden hwiilande på samma intresse som historien, wid dennas sida likwäl häfdar sin sjelfständighet och åtager sig uppgifter, hwilkas lösning historien, såsom sådan, icke widkännas. Kunskapsämnet är för båda i många delar gemensamt; men philologien söker deruti dels annat, dels wida mera, än historien, och sätter sig till det behandlade föremålet i helt annat förhållande. Philologien går ut på att betrakta, icke forntiden i allmänhet, men forntidens kultur i en wis afslutad period, och det så, att hon icke stadnar wid att upplifwa och fasthålla ett minne om denna kultur, utan söker att ställa den lefwande fram för en omedelbar åfsädning, så widt medlen dertill uti förewarande monumenter äro gifna. Det antika lifwet skall betraktas ej blott i sin allmänt menfliga character, men jemwäl i sin egendomlighet och sitt serkilda skaplynne. Historien talar om forntidens personer; philologien skall tala med dem, gå in i deras tankars innersta fogningar, följa dem i det ofsentliga och enskilda lifwet, för att aftgifwa på alla uttrycken af den anda, hvars barn de äro. Historien kan wäl någon gång åtnöjas med wisfa yttinier eller blotta conturer; men philologien färglägger figurerna och uppläder dem till en så noga utförd bild, att jemwäl togan draperier framskymta. En småsats? — ja till en början; men wid närmare aftgifning wisar sig ingenting wara för smått, då det i sin mån lemnar bidrag till den insigten, att det antika lifwet äfwen i de minsta detaljer widhåller sin character, är sig likt i tal, skrift, wetenskap, konst, handling — ja ända till sättet att gå och att kläda sig. Atheniensaren kände slafwen och barbaren på den orythmiska gången, och för Romaren war den wårdslost anlagda togan en antydning af föraktlig person. Antiken framhåller öfwerallt och lägger mycken wigt på en plastiskt skön gestalt och en ädel anblick, hwar i wårldighet och behag är den utslagda formen af inneboende klarhet och harmoni. Antiken talar, skrifwer och handlar, såsom skulle det höras, läsas och ses af en

werld — och det skall så; dertill vill philologien förhjelpa.

Men är det nu philologiens ändamål att för en omedelbar åskådning framhålla forntidens kultur, så är gränsen för dess verksamhet utstakad och betingad genom tillvaron och beskaffenheten af de medel, hwargenom forntiden direct och begripligt uttalat sig för en efterwerld. Der dessa medel antingen förswunnit eller blott fragmentariskt förefinnas, der kan wäl historien hafwa något att säga, men philologien intet. Egyptens pyramider äro wisseligen ett colosfalt men dock icke rätt begripligt alfabet. Der medlen förefinnas i en för ändamålet tillräcklig mängd, skall philologien, i medwetandet af sitt fall, att genomtränga anden och culturen, upptaga dessa medel till behandling endast i den mån de äro ett rent och begripligt uttryck af denna ande och en nödwändig länk i denna kultur. Detta är den lewande tanke, som skall gifwa kunskapsämnet tillbörligt perspectif, anordning och ett inifrån anknytet sammanhang; detta den tanke, som skall bestämma, hwad som för philologien är mer eller mindre wäsentligt, eller rent af främmande. Till följe häraf blir språket såsom warande andens egentligaste uttryck och mest genomskinliga form, philologiens första och wäsentligaste behandlingsämne. Philologien är alltså förnämligast *linguistik*; men icke ensidigt och uteslutande; ty den oafwisliga fordran att begripa språket medförer nödwändigheten att äfwen i andra former beskåda den ande, som rör sig i tal och skrift. Att begripa språket will icke säga, att genom någon derutanför uppgjord construction hafwa åstadkommit wisja abstracta normer att använda wid den öfwerflödiga mödan, att gifwa det factiska rättighet att wara factum, utan det will helt enkelt säga, att fullkomligt fatta språkets innehåll. Härwid är dock ännu icke frågan om de factiska upplysningar eller realkunskaper som skrifterna möjligen kunna meddela; utan om det jämwäl i språket uttryckta förhållandet mellan intelligensen och naturen. Det är förreträdeswis detta förhållande som bestämmer en kulturperiods egendomliga character. Ett misförhållande mellan anden och naturen kan på twenne sätt uppkomma. Anden kan så försjunka uti naturen och af denna så öfwerwäldigas, att han qwarstagnar inom phantasiens och föreställningens form, som tung och förtryckande omsluter ett dunkelt innehåll — såsom i Orienten — mera form än innehåll; eller kan anden återgå till sig sjelf, och så lyfta sig öfwer natu-

ren, att formen ej fullt omsluter ett ur andens eget wäsende framfalladt innehåll; såsom i Romantiken — mera innehåll än form; eller också kunna, eller rättare, hafwa de en gång kunnat ingå en harmonisk förening, så att naturen blifwit andligt genomskinlig och tanken sinnligt klar — såsom i Antiken — jemwigt mellan innehåll och form. Dertill är dock den classiska jorden det skönas rätta hemland; skönheten träffas här icke som fremling eller inbjuden gäst, men som erkändt och omhuldadt barn af classisk anda. Deras denna harmoni, denna stillhet ur en djup själ, detta fullkomliga lugn, som hwilar öfwer Antikens alla werf, och denna idernas contemplativa storhet, som har ingenting lånadt, hwarken i mening eller dragt. Ett språk, utbildadt under sådan period, är något helt annat än de modernas; och ett genomträngande studium af desamma medförer icke blott den fördel, som blir en följd af hwarje främmande språks studium, att neml. tanken, under bemödanen att gå in i en annan språktyp, än sin egen, twingas att reflectera på sig sjelf och sina egna lagar, utan har derjemte den wida större, att tanken då hon wänder sig ifrån de mera abstracta och följaktligen mera obestämda modernas språken till den noggranna bestämdhet och naturfriska colorit, som utmärker de antika, uti dessas fulländade byggnad ätersinner så att säga sin egen ursprungliga wäfnad och skådar sig sjelf i en både enkel och naturlig gestalt. Här kunde nu wara anledning att framhålla och bewisa de classiska språkens företräde framför alla andra språk, såsom bildningsmedel i skolan och såsom förberedelse till andra studier; men dertill en annan gång. Wi fortsätta den började betraktelsen och anmärka, att philologen ej skall stadna wid den framför allt nödwändiga kunskapen om språkets hela lexicaliska förråd och grammatiska byggnad; icke stadna wid en med tillhjelp af denna kunskap åstadkommen öfversättning från det ena språket till det andra så, att de främmande orden äro för honom en blott anledning att framfalla en följd af egna och inhemska föreställningar; han måste wara så inne i det främmande språket, att han ser föremålen i just den dager, hwari detta ställer dem, och så, att han afficieras af dess finaste nuancer.

Denna fordran blir swårare i samma mån som det egna och det främmande språket äro till art och lynne olika. Ett och samma föremål kan gifwa flera olika föreställningar och sålunda innehåll åt flera ord, som med hwarandra ega ett wisst samband genom sin

anslutning till samma sak, men divergera från hvarandra såsom uttryck af sakens olika uppfattning (Synonymer). Hvarje sinlig föreställning är en mer eller mindre ensidig uppfattning af föremålet; men en fortsatt aftgifning på nya sidor kan slutligen uttömma det. Olika språk gå härutinnan olika långt. En nation med bösligt sinne för en sin och trogen naturbetraktelse utbildar en stor mängd synonymmer, som med hvar sitt särskilda innehåll lemna smidigt material för en färgrik och äfvidlig framställning; då berömt ett språk, som utbildats under inverkan af en mot yttre världen mera lifgiltig ande, ofta åtnöjer sig med att i alla händelser antyda föremålet med en enda benämning, som för tanken framhåller en helt naken bild. Den förra rikedommen tillhör classiska språken; den sednare fattigdomen de moderna. Och hvar förloras nu icke wid en öfversättning? Affes vidare ordens öfvergång från den ursprungliga betydelsen till en metaphorisk, och att öfvergångarna äro i olika språk ganska olika, så löper öfversättningen äfven här faran af förluster. Men philologen får härwid ingenting förlora; en god hermeneutik skall bereda honom möjligheten att se allt på Antikens eget sätt — han skall, med ett ord, fatta det classiska språkets innehåll. Hvarje särskild tolkningsakt öppnar ett tillfälle att ingå uti Antikens egna föreställningar, och en öfver hela literaturen fortgående tolkning är en fortgående åfvidning af det antika lifwets egendomlighet — men dock blott i dess ena, des ljusaste och mest väfndtliga sida, den intellectuela, som genom språkets organ framlagt sig i en vetenskaplig eller poetisk production.

Men anden är icke blott tanke och phantasi; den är jemväl vilja och handling; och äfven dessa måste affes och kunskapas, om philologien skall hinna sitt äfystade ändamål. Redan Språktolknigen väcker intresset att fatta Antiken äfven i andra uttryck än språkets. Det inre lif som häri rör sig, framträder såsom ett yttre i försöket att verkliggöra idén af ett sedligt ordnad samhällslif. Philologen har därför att betrakta forntidens statslif och privatlif (Antiquiteter), ej blott i ett wisst tillstånd, men äfven tillståndets utbildning och beroende af derpå inverkande orsaker. (politisk historia). Söfer han slutligen den innersta andemeningen och regulerande principen till allt, som uppspirar på literaturens och samhällslifwets moderliga grund, så träffas Antikens världsäfigt, uttalad i de religiösa föreställningar, hvilka

framtråda dels i handling, en bestämd Cultus, dels gestaltade af poesien och den bildande konsten (Mythologie och Konstarchæologie). Sammanfattningen af allt detta är i det framställda förhållandet icke ett lösligt aggregat af olifartade ämnen, men nödvändiga och af ett inre samband omslutna delar uti den harmoniska helheten af Antikens andliga lif. Men hvar som ej ingår uti ett sådant samband, det är för philologien främmande. I studium af alla dessa delar, som ömsesidigt genomtränga och belysa hvarandra, går philologien icke längre än förhånden warande monumenter (Monumenta literarum et artium) lemna medel till en på åfvidning grundad lesvande insigt och göra behöfwet af något lån ur andra hand öfverflödigt. Der monumenterna upphöra eller antaga annan character, der har classiska philologien sin gräns, då frågan blir om kulturperiodens tidsutsträckning. Denna gräns kan till följe af sakens natur icke noga bestämmas. Långt förr än språket dörynbryter antikens afstufning, och det deraf förbundlade lifwet har för philologien endast såvida ett intresse, som den slutliga kampen emellan det gamla och det uppträdande nya sprider genom contrasternas sammanhållning något ljus öfver båda.

Monumenternas behandling erfordrar en kritisk och hermeneutisk method, hwars regler och dermed sammanhängande ämnen (såsom läran om Codices) få sin plats i wetenskapens Methodologie.

De kunskapsämnen, hwilkas inbördes förhållande och sammanhang här blifwit antydda, kunna hvar för sig blifwa föremål för en rent historisk behandling; jemväl språket har i sednare tider blifwit föremål för ett storartadt historiskt-comparatist studium. Men historiens fordran på de särskilda delarnas betraktelse i en öfver alla kulturperioder utsträckt continuitet, upphäfwet icke begreppet om en wetenskap, som går ut på att betrakta helheten af en wis kulturperiods utveckling i alla riktningar. Der historien slyskar en sådan helhet och utdrager så att säga sjelfwa trädarna af uppräningen, der sammanhåller philologien denna uppräning och fyller den med det till väfnaden erforderliga inslag. Man kunde säga, att philologien är historiens fullständiggörelse för en wis tid; — så att wid frågan om lån å någondera sidan, philologien erbjuder mera af det slaget än hon af historien mottager.

En till alla delar utsträckt behandling af den sålunda till begrepp och omfång bestämda wetenskapen öfverstiger wida måttet af en människas krafter. Men inskränknigen i förmåga är icke nödvändigt förenad med inskränthet i åfigt, så att odlaren af en särskild del ej skulle kunna se det hela för delens skull. Han måste weta, att han drifwer sitt studium för wetenskapens egen skull och i behandlingen af hvarje ämne måste han wägledas af idén om wetenskapen såsom helhet, så framt studiet icke skall urarta till en tom formalism eller Antiken sönderfalla i antiquiteter.

G.